

## **PÄÄKIRJOITUS**

# **Uuden epävarmuuden ajan sukupolvi**

**Kaisa Vehkalahti**

Itsenäisyyden juhluvuosi on virittänyt monilla tahoilla pohtimaan, millainen on 100-vuotiaan Suomen nuori sukupolvi. Kevään aikana on kuultu pitkistä aikaa orastavia talouskasvuun viittaavia uutisia. Vuonna 2008 alkaneen talouden taantumana aikana Euroopassa on kuitenkin ehtinyt kasvaa kokonainen nuorisosukupolvi, jonka elintason on ennustettu jäävän historiallisesti heidän vanhempiaan alhaisemmalle tasolle. Pitkittyneessä taantumassa nuoret ovat aiempaa riippuvaisempia vanhemmistaan, itsenäistyminen ja oman perheen perustaminen pitkittyy ja eriarvoisuus kasvaa. Erityisesti Etelä-Euroopan maissa nuorten epävarmuuden on pelätty kanavoituvan vakaviksi poliittisiksi levottomuuksiksi. Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu haastattelututkimus, jonka kohteena ovat 15–29-vuotiaat suomalaisnuoret. Keväällä julkaistun uusimman barometrin teemana oli tulevaisuus. Barometri avaa kiinnostavan näkökulman siihen ja miten suomalaisnuoret näkevät tulevaisuuden? Mistä he unelmoivat, mitä pelkäävät?

Nuorten tulevaisuuden toiveet ovat muuttuneet vuosien aikana hämmästyttävän vähän. Hyvät ihmissuhteet ja työpaikka ovat edelleen toivelistan kärjessä. Epävarmuus on kuitenkin jättänyt jälkensä. 70 prosenttia nuorista esimerkiksi uskoo pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrän lisääntyvän tulevaisuudessa, ja nuorten usko hyvinvointivaltion kestävyYTEEN on hiipunut merkittävästi. Nuoret tuntevat epävarmuutta työllistymisestä ja pohtivat, riittääkö heille tulevaisuudessa työpaikkoja. Erityisesti tytöt pohtivat jo opiskeluvaiheessa myös sitä, jaksavatko he yhä vaativammaksi muuttuvassa työelämässä. Kyynisyyden ja epäluottamuksen nopea lisääntyminen nuorten keskuudessa nousikin yhdeksi barometrin keskeisimmäksi havainnoksi. (Myllyniemi 2017.)

Nuorisotutkimukset ovat jo pitkään antaneet viitteitä eräänlaisen uuden epävarmuuden ajan sukupolven muotoutumisesta (Hoikkala & Paju 2002; 2008; Vehkalahti & Suurpää 2014). Suomessa esimerkiksi Kimmo Jokinen (2014) on korostanut nuoruuden ja aikuisuuden välillä ”jojottelun” olevan uutta: omaa paikkaa omillaan toimeen tulevana aikuisena on vaikea vakiinnuttaa pysyvästi, nuoret aikuiset joutuvat toistuvasti turvautumaan vanhempiensa apuun ja palaamaan aikuisuudesta nuoren asemaan. Nuorisobarometrin mukaan kaikista lapsuudenkodista muuttaneista alle 30-vuotiaista enemmistö saa vanhemmiltaan taloudellisesta tukea, ja osuus on kasvusuunnassa (Myllyniemi 2017).

Tulkinnat siitä, miten siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen on vaikeutunut, herättävät kuitenkin myös kysymyksiä siitä, onko siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen aikaisemmin-kaan ollut kovin ennakoitavaa, ja turvallista. Eivätkö todelliset epävarmuuden ajat ole vain parin sukupolven takana. Onko käsitys elämänkaaresta lineaarisena jatkumona, jolla siirrytään suoraviivaisesti ja määrättyssä ikävaiheessa yhdestä positiosta toiseen – lapsuudesta nuoruuteen, nuoruudesta aikuisuuteen ja aikuisuudesta vanhuuteen – lopulta pelkkä illuusio?

Jos aikuisuudella ymmärretään itsenäistä asemaa, jossa opinnot ovat päättyneet ja nuorella aikuisella on ”varma” työpaikka, joka takaa elannon, on oma koti ja vakituinen kumppani, jonka kanssa asutaan yhdessä ja perustetaan perhettä – on helppo todeta, että aikuistumista ovat pitkittäneet ja hämärtäneet sadan vuoden aikana monenlaiset tekijät. Sadan vuoden Suomella on ikään kuin kahdet kasvot: yhtäällä on hyvinvointivaltion rakentamisen Suomi, joka teollistui, kaupungistui ja vaurastui, ja jossa koulutus loi mahdollisuudet sosiaaliseen nousuun – toisaalla on kuitenkin tilapäisten sekatyömiesten Suomi, jossa työsuhteet olivat lyhyitä ja eläketurva ohut, työura koostui pätkistä ja rakentui monesti sattumien summana. Tulevaisuus ei ollut ennakoitavaa. Esimerkiksi toisen maailmansodan päätyttyä tuhannet nuoret parit asutettiin pientiloille, pienille rintamamiespalstoille, jotka jo 20 vuodessa osoittautuivat muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteeseen riittämättömiksi, eivätkä pystyneet tarjoamaan enää seuraavalle sukupolvelle elantoa. Suurten ikäluokkien nuoruusaika 1960–1970-luvuilla oli samalla suuren rakennemuutoksen ja maalta muuton aikaa. 1960-luvulla 40–50 000 suomalaista muutti vuosittain Ruotsiin, suurin osa heistä nuoria, juuri työelämään siirtymässä olevia.

Nuoruus oli epävarmaa silloin ja se on epävarmaa nyt, mutta mikä on nyt toisin kuin ennen? Onko epävarmuus erilaista? Kasvatuksen ja koulutuksen historian näkökulmasta huomio kiinnittyy erityisesti koulutuksen merkityksen muuttumiseen, ellei jopa rapautumiseen. Vaikka sadan vuoden takainen työelämä oli epävarmaa, kouluttautuminen kuitenkin takasi varmemman toimeentulon ja varsin lyhyellä koulutuksella pääsi kiinni ns. valkokoulusammatteihin. Yksi ammattikoulutus ei myöskään enää riitä koko työuralle, tarvitaan uudelleenkouluttautumista. Siinä missä sekatyömies siirtyi urakan loppuessa rakennustyömaalta toiselle, tulee nykyisin siirtyä ammattialalta toiselle. Väestön koulutustason jatkuva nousu on Suomessa ollut pitkä trendi. Esimerkiksi korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25–34-vuotiaiden osuus yli kaksinkertaistui vuodesta 1970 vuoteen 2010 (18 prosentista 37 prosenttiin) (Repo 2012). Suomessa koulutus vähentää edelleen selvästi työttömyyden riskiä, mutta kolikon kääntöpuolena on se, että kohoavan koulutustason vuoksi nuorilta myös vaaditaan aiempaa parempaa koulutusta. Uusin Nuorisobarometri osoittaa, että kaikilla koulutusasteilla usko siihen, että koulutus auttaa työsaannissa, vähenee valmistumisen jälkeen. Yllättävä havainto oli, että yliopistossa opiskelevien tai jo valmistuneiden epävarmuus lisääntyy iän myötä, kun taas kokonaan koulutusta vailla olevilla se vähenee. Kuten barometrin tilastotutkimuksesta vastaava Sami Myllyniemi osuvasti huomauttaa, tulos on tavallaan faktojen vastainen, sillä hyvä koulutus on edelleen paras suoja työttömyyttä vastaan. (Myllyniemi 2017, 58–59, 67.)

Uuden epävarmuuden aika kohtaa erilaisista lähtökohdista tulevat nuoret ja nuoret aikuiset eri tavoin. Viime vuosien koulutuspoliittiset ratkaisut herättävät kasvatuksen historian näkökulmasta kysymyksiä siitä, ollaanko historian kelloa tässä suhteessa kääntämässä taaksepäin aikaan, jolloin vanhempien taloudellinen ja sosiaalinen asema ja koulutustaso rajasivat nuoren mahdollisuuksia aivan toisin kuin tänä päivänä. Koulutuspaikkojen leikkaaminen ja oppilaitosten keskittäminen maakunnallisiin keskuksiin merkitsee sitä, että koulutusvaihtoehdot viedään monilta nuorilta aiempaa kauemmas. Siirtymää koulutuksesta työelämään on pyritty nopeuttamaan monilla toimenpiteillä, mutta monet koulutuksen tehostamistoimenpiteet, kuten kontaktiopetuksen ja opetushenkilökunnan vähentäminen ovat olleet arveluttavia lääkkeitä. Usko koulutukseen on rapautunut muillakin kuin vain nuorilla.

## **Kirjallisuus**

- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri 2002. Nuorisopolitiikka ja sukupolvien ehdot. Teoksessa Silvennoinen, Heikki (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 14–31.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri 2008. Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Purhonen, Semi Hoikkala, Tommi & Roos, J.P. (toim.) Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus, 270–294.
- Jokinen, Kimmo 2014. Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena (toim.) Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään. Julkaisuja 152. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 250–270.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2017. Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Julkaisuja 189. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura.
- Repo, Aila 2012. Uudet sukupolvet entistä koulutetumpia. Tilastokeskus, Hyvinvointikatsaus 1/2012.
- Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena 2014. Nuoruus, sukupolvet ja oman elämän kirjoittaminen. Teoksessa Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena (toim.) Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään. Julkaisuja 152. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, 5–29.

***FT, dosentti Kaisa Vehkalahti toimii Nuorisotutkimusverkoston tutkimuspäällikkönä.***